

ANDREI ȚURCANU
Institutul de Filologie
(Chișinău)

VICTOR TELEUCĂ DINCOLO
DE VREMURI

Abstract

Noting in V. Teleuca's literary beginnings some keen sense of poetic as inner rhythm and visionary expression, the author states the poet's evolution in the direction of meditative-reflective introversion. The author emphasizes the poet's progress made in recent years. Books written after his retirement from administrative positions give an overall impression of unity, suggested by the poet's thinking within archetypal time, in whose perspective the thought that is full of mystery and grandeur has always something hallucinatory, somewhat a flow, an „output from hiding” on the edge, visionary enlightenments and falls in „illogical voids”.

Poetul Victor Teleucă s-a învrednicit din partea criticii de mai multe categorisiri, dintre care cea mai fericită, probabil, dacă e să ne referim la creația sa de după 1989, este cea a lui Mihai Cimpoi – „lirosorul”. Dar sintagma lui Theodor Codreanu „un heraclitean transmodern” cred că este calificarea care îl prinde perfect în integralitatea vieții și operei sale. „Heracliteanismul” său este unul structural, ține de natura sa intimă, temperamentală, de felul său specific de a se situa afectiv, intelectual, moral, ontologic în raport cu sine și cu lumea, cu eul propriu, cu semenii săi și cu poezia. Între „improvizația nisipului” și „ningerea la o margine de existență” s-a postat „piramida singurătatii” a unui om care, vorba lui Grigore Vieru, „n-a atins pe nimeni cu-o floare”, remarcabil prin „omenia lui negălăgioasă” (Eliza Botezatu) și a unui poet făcând o figură cu totul aparte în cadrul șazeciștilor basarabeni. Ceea ce se remarcă de la bun început în poezia sa este un simț ascuțit al poeticului ca ritm interior, ca desfășurare vizionară a unei îngândurări romantice care nu are nimic comun cu patetismele gesticulare și nici cu imperativele categorice de orice natură. Singura excepție, în anii debuturilor sale, unde sentimentul se exprimă fără echivoc, cu o fermitate imperioasă, este poezia închinată limbii materne: „O altă limbă mai frumoasă nu-i...” În general însă, dincolo de aura meditativ-reflexivă, poezia lui Victor Teleucă se remarcă printr-un evident caracter de introvertire romantică. Cu anii, „transa interogativă” se accentuează, poetul rămânând – afectiv – mereu același, adică „nici bonom dar nici încrâncenat” (Adrian Dinu Rachieru), realizând însă, odată cu, îndrăznesc să spun, fericita plecare din funcția de redactor, un „triplu salt”, dar cu totul în alt sens decât cel etic-existențial pe care îl anunța într-un poem mai vechi. Tăcerea editorială de cincisprezece ani care a urmat, consideră și cercetătorul avizat al creației sale, Theodor Codreanu, „a fost cu totul benefică pentru Victor Teleucă, fiindcă el, grație unor serioase

lecturi filosofice (urmând și îndemnul la tăcere al unuia dintre măștrii săi, Wittgenstein) și grație unei profunde crize interioare (simptom cert al «complexului sfâșierii» coroborat cu «complexul lui Sisif»), a reușit un salt peste marile tendințe literare ale sfârșitului de veac XX (neotraditionalism, neomodernism, postmodernism), plasându-se intuitiv în transmodernism, care are ca suport ontologic atitudinea transdisciplinară.”

În contextul unui rol de piuliță într-un angrenaj social rigid, supus presiunii „totalitare” de „jos” și de „sus”, trebuind să fie mereu atent și să manevreze între turbulența histrionică a unui Esinencu ori Saka, de pildă, și năbădăile lui Bodiul, „heracliteanismul” lui Victor Teleucă trecea ușor fie complex psihologic, fie insuficientă călire ideologică sau chiar, boje upasi, naționalism. Căderea din rolul social a însemnat, de fapt, urcarea omului și poetului pe un suport ontologic care i-a oferit, în sfârșit, o perspectivă cu totul nebănuită asupra eului și a lumii. Indecizia și nesiguranța au devenit prisme de refracție a unor niveluri transfinite de realitate, viziune transdisciplinară. Umbra de îngândurare și de indefinit, care înainte colora doar afectiv poezia sa, acum străluminează cele mai nepătrunse profunzimi ontologice. Ritmurile, altădată ușor cantabile și cu oaură de romantism sentimental, se ascund în adâncul textelor, capătă ceva obsesiv, de cadență primordială, de mantră budistă prin care, vorba poetului, „vreme trece, vreme vine”. E o curgere simultană de plinuri și de goluri, o rostogolire de ecouri reale sau imaginare, o trecere și petrecere infinită de forme, reale și imaginare. Prin aceste metamorfoze și transgresări ale diferitor nivele de realitate mereu se strecoară puterea iscoditoare, nemărginită a gândului gata să despice firul în patru, neștiind de opreliști, încercând să lege toate infiniturile, reale și posibile, ale eului și ale cosmosului, în transparența dimensiunii lor transversale de terțiu ascuns. E gândul care adesea poartă în sine ispita raționării, dar care l-a salvat pe poet de postura sa nesigură de „suspendat” (mai întâi între polii verticalei sociale, apoi între dilema: anonimatul sau creația autentică), propulsându-l în deplina libertate a hăulirii în ninsoarea de „la o margine de existență”, în acel spațiu-timp care transcende realitatea, prin înglobarea într-o totalitate de înțelesuri-nențelese, nu prin punerea ei între paranteze. Abia aici, în acest punct al situației dincolo de vreme se produce revelația: „și-auzim cum trece timpul peste timpurile moarte”. Și, în consecință: „Am înțeles abia acum că toată viața am mers împotriva vieții mele... E ca un blestem. Când îl aud pe cineva vorbind de la tribună, din ecranul televizorului, militând pentru o idee sau vorbind despre lucruri obișnuite, mă gândesc: cum pornesc împotriva propriului eu! Am fost, și nu o singură dată, și eu în pielea lor. Viața e mult mai complexă și mai complexată, dar și mai amăgitoare. În viață există o forță aparte, o forță a altei forțe. Aceasta se ocupă numai de mișcarea ei înainte, fără a adera la o extremă sau la alta”. Neaderarea la o extremă sau la alta înseamnă a înainta printr-un labirint de oglinzi („oglinzile lui Victor Teleucă” le spune Theodor Codreanu cu o sintagmă fericită din titlul unei cărți) și, într-o totală libertate, a vedea susul ca adânc și adâncul ca înălțime, golul ca plin de mister și de Dumnezeu și plinul ca o curgere a indefinitului și a insondabilului, pândit mereu de Nimeni și de Nimic. Astfel, predispoziția heracliteană nativă a poetului se debarasează de complexe extremelor

gândirii tari a modernității, regăsindu-se ontologic, cum demonstrează Theodor Codreanu, în gândirea slabă a transmodernismului. Gândul refuză aderența ideologică, înaintând, în trasa unei continue căutări de sine, prin simultaneitatea unei curgeri fragmentare, marcată de obsesii din copilăria îndepărtată, de asociații geografice și culturale, de impresii de lectură, demonstrând însă o unitate exemplară la nivelul ansamblului.

E o unitate de concepție, verificabilă la nivelul viziunii, a sistemului de imagini, a încadrării într-o specifică „ecuație a imaginarului” și într-o tradiție literară, aspecte asupra cărora s-a oprit cu meticulozitate și pătrundere Theodor Codreanu. Aș vrea doar să mai adaug că această impresie de unitate de ansamblu este sugerată puternic și de situarea gândirii poetului într-un timp fără timp, un timp arhetipal, în perspectiva căruia gândul, plin de mister și grandoare, are mereu ceva halucinant, ceva de curgere, de „ieșire din ascundere” pe muchie, de iluminări vizionare și căderi în „goluri alogice”. Poezia, astfel, seamănă cu monumentul lui Pitagora dintr-un vis al poetului: „Aseară am visat monumentul lui Pitagora adunându-se din numere iraționale.” Heracliteanul, putem afirma în concluzie, duce în cârcă un eleat, un discipol din școala lui Parmenide, căruia îi repugnă „întâmplarea”, împietrirea în cotidianul raional: „fii, dacă poți fi,/ nu te face întâmplare,/ vino într-o amiază,/ caută cercul infinit de rotund,/ împarte circumferința la rază// și te convinge că trei întregi și patru/ spre zecele// e formula sanscritică/ a infinitului neînceput/ din care pornește caldul și recele/ unei imaginații de care încă nu s-a știut”.